

pertinere non creditur. Ut ergo ista dubietas ab omnibus penitus auferatur, nos illam divi Marci [Marciani] constitutionem ita interpretari decrevimus, ut ad omnium Ecclesiarum clericos generaliter pertinere judicetur. Nam cum divus Justinianus jure decrevit et canones Patrum vim legum habere oporteat, et in nonnullis Patrum canonibus reperitur ut clerici jurare non audeant, dignum est ut totus clericalis ordo a præstando jurejurando immunis esse procul

A dubio censeatur. Quapropter nos, utriusque, videlicet divinæ et humanæ, legis intentione servata, decernimus ut non episcopus, non abbas, non presbyter, non cujuscunque ordinis clericus, non aliquis monachus vel sanctimonialis, in quacunque controversia, sive criminali, sive civili, jusjurandum compellatur qualibet ratione subire, sed suis idoneis advocatis hoc officium liceat delegare.

DUBIA.

S. HEINRICI SENTENTIA DE CONJUGIO CLERICORUM.

(Anno 1019, Mart.)

Proferimus eam ex codice bibl. ducalis Guelferbytanæ inter Helmstadienses n. 32 in fol. mbr., cui manu sæculi XI inscripta habetur, unde et Maderus eam in Antiqq. Brunsvicensibus vulgavit. Cum tamen non pro charta justa forma insigni, sed pro memoria tantum rei gestæ, defuncto jam Henrico conscripta, habenda sit, eam hoc potissimum loco referre constituimus. Anno in charta indicato 1025, obitus Bernwardi anterior adversatur, ita ut rem et in conventu Papiensi tractatam, anno 1019 quo Henricus mense Martio Goslarie moratus est, assignandam duxerimus. Subjicere licet ex eodem codice Bernwardi constitutionem anni 1020 manu sæculi XI exaratam (96).

Architecti catholicæ doctrinæ, quæ sectanda forent fidei quasi fundamenta locantes, hoc evidenter noscuntur probasse, sive gregatim seu separatim, ut gloriemur in laude Christi. Ergo anno 1025, in consistorio regali Goslare præminente, in ecclesia scilicet australi lateri eodem adherente, collecta fidelium coadunatione, propositum est tractandum quodque utilitatis salutare. Cujus conventus primatui Henricus qui tunc temporis rei publicæ monarchiam strennue gubernabat assederat, et constipatione epi-

(96) In nomine sanctæ Trinitatis. Bernwardus sanctæ Hildinshemensis ecclesiæ humilis antistes, omnibus bonæ cooperationis fratribus patribusque reverendis, gaudia salutis et pacis. Legumlatores sanxerunt, per synodum et publica concilia status sanctæ ecclesiæ quæque ordiri utilia, perindeque jus fasque probare, æque salubriter cuncta disponi. Hinc igitur anno 1020, vi Idus Octobris (a), saniori ut remur utentes consilio, ubique locorum nos videlicet respicientium adinventionis nostræ subsignare dignum duximus memoriale, ut in invicem pie condescendentes, in timore Christi nosmet ipsos supportemus unanimes. Nam in præsentiarum bene commeritis pro dolor exigentibus culpis, nihil pensi neque moderati habet, quantis malis magis magisque in dies periclitans mundus succumbat. Unde ergo ut pro posse criminum nostrorum aliquantulum oneri parcamus, publice privatimque constituimus, ut quatuor anni temporibus legalia synodi scita decernenda conductis, ab omnibus nostræ scilicet diocesis septis congyratis in consensum participatumque tanti operis undique conveniatur, quibus id negotii jure debetur. Salubrius enim fortiusque hujusmodi decretam dinoscitur, cum astipulatione plurimorum depromitur, Non tamen omnes in unum singillatim conrogare decernimus, dum multimodis præpedientibus causis nullatenus hoc fieri posse non ignoremus; præsertim cum humana fragilitas necessario exigat, ut suæ utilitatis artibus quisque diatim inserviet, velut scilicet rustici, quibus per varia laborum exercitia

B scoporum, Geronis videlicet Parthenopolitani archiepiscopi, et Unowani Bremensis archiepiscopi, Arnolphi quoque Halverstedensis, et Bennonis Slavenensis (97), Thioderici Mindensis (98), et Thioderici Mimigardivordensis (99), et Ekkibardi Sleswigensis episcopi, circumfultus undique, fasque nefasque æqua trutinatio lance pensabat. E quibus vero inter questiones citra ultraque habitas Bernwardus sanctæ Hildinshemensis ecclesiæ piæ memoriæ antistes quem tanti negotii principatus attinebat, cujus-

cotidiana servitus domi forisque indicitur, unde nobis quoque debita victualium compendia procurantur. Saut præterea nonnulli clericorum sanctimonialiumque regulari conversatione insigniti, quos singulos in publicum gregatim prodire, et provida imbecillioris vitæ consideratio, et legitima cœnobialis propositi dissuadet districtio, nedum foris quasi ex hujuscemodi statuto pervagantur, ab usitato animi rigore proclivius deviare cogantur, quin potius solito Deitatis servitio insudare nitantur. Quibus etiam sollicita circumspeditione præmoniti, in commune persuademus, uti in definitis diebus unusquisque pro diversitate sexus et ætatis, sacris orationum oblationumque sese studeant mancipare officiis, illud quam maxime summæ divinitati cum tota spiritus contritione supplicantes, quatinus ipse conventui nostro adesse dignetur, qui duobus quippe aut tribus in nomine suo congregatis se medium pollicetur; ejusque condonante gratia tale quid ex nostro consultu emergatur, quod et præsentium saluti proficuum, et futurorum imitationi esse queat idoneum, insuperque res publica bene strennueque regatur, sancta quoque ecclesia beatæ gloriosæque Dei genitricis hunc usque tuitioni munita adaugeatur, ipsa eademque ab infestatione inimici ministrantiumque sibi, paganorum scilicet seu malorum christianorum, incursione usque quaque defendatur.

(97) i. e. Aldenburgensis.

(98) sedit inde ab a. 1018-1022. Febr. 19.

(99) Obiit a. 1022, d. 23. Jannar.

(a) M. XX. VI. ID. OCTB. *codex.*

dam ambiguitatis indaginem investigabat, quippe: A Cum quilibet episcopus vel cujusvis dignitatis quisquam, proprietatis suæ aliquem ad sacerdotalem provehens gradum, suæ potestatis juxta collibitum esse permiserit, insuperque sui juris seu alieni sibi æclesiam clementi benignitate adquisierit, sed is, succedentibus prosperis, altioris meriti elatione sese super verticem extulerit, donumque divinitus collatum in turpe converterit emolumentum, adeo ut, nobilitate generis succensus, quandam in matrimonium usurpaverit liberam, eo tenore ut prolem ex eadem derivatam quoquo modo abalienet servitio ejus cujus ipse suberat dominio; quid potissimum

exinde concurs illorum fieri decrevisset assensio? His ita prælibatis, procerum unusquisque pro industriæ suæ estimatione, hujus rei proposito longa alternabat deliberatione. Sed tandem hujus hæsitatio- nis amfractus imperatore anticipante, omnis illius concionis consessus in suffragium hujusmodi assurgit, acclamantque cuncti: legitime oportere, tam ipsam quam ejus posteritatem eodem quo et ipse servitutis jugo succumbere. Addunt nihilominus præsentis compactionis decretum, Romani imperii majestate sancitum, nullo penitus in perpetuo jure solvendum, maxime cum, in bene placito universalis papæ, prospectum vegetet sanctæ æclesiæ.

S. HENRICI PACTUM CUM BENEDICTO VIII.

(An. 1020, April.)

Authenticum ejus quod in archivo olim Vaticano asservatum fuisse dicitur, haud amplius exstat, sed primum constitutionis exemplar in collectione canonum cardinalis Deusdedit habetur; quare transumptum authenticum, quod credebatur, in concilio Lugdunensi confectum, et a Borgia in libro *Breve Istoria del dominio temporale della sede apostolica*, append., pag. 40-43, iterum expressum, repetere juvat. Charta pactum Ottonianum presso pede sequitur; ita ut præcipue una sententia in codice Vaticano 1984 descripta (100) ab illo recedat; unde idem de utroque judicium ferendum est. Nota temporis in charta tanti momenti omitti minime poterat, ideoque authenticum ad concilium Lugdunense provenisse haud credendum est. Cæterum cum in charta de commutatione prædiorum Anthesna, Wieneringa et Wilinbach sermo sit, quam d. 8 Febr. a. 1018 locum habuisse constat, chartam conventui potissimum imperatoris et papæ Babenbergensi, mense Aprilis a. 1020, assignandam credideris; cui suffragatur, quod ex testibus Macelinus sive Meginhardus d. 2 Dec. a. 1018 in episcopum Wirzburgensem promotus est, et Heribertus Coloniensis archiepiscopus xvii Kal. Aprilis a. 1021 supremum diem clausit.

In nomine Domini Dei omnipotentis Patris, et B Filii, et Spiritus sancti. Ego Henricus Dei gratia imperator augustus spondeo atque promitto, per hoc pactum confirmationis nostre, tibi beato Petro principi apostolorum et clavigero regni celorum, et per te vicario tuo domno Benedicto summo pontifici et universali pape, sicut a predecessoribus vestris usque nunc in potestate vestra ac ditione tenuistis et disposuistis, civitatem Romanam cum ducatu suo, et suburbanis, atque viculis omnibus, et territoriis ejus, montanis ac maritimis, litoribus et portibus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac viculis Tu-

scie partibus, idest Portum, Centumcellas, Ceram, Pledam, Marturiani, Sutriam, Nepem, Castellum, Gallisem, Ortem, Polimartium, Ameliam, Tudam, Pemsiam cum tribus insulis suis, idest majore, et minore, Pulvensim²⁶, et lacu, Narmiam, et Utriculam cum omnibus finibus et territoriis ad suprascriptas civitates pertinentibus, nec non et exarchatum Ravennatum sub integritate cum urbibus, civitatibus, oppidis, et castellis, que pie recordationis dominus Pipinus, et domus Karolus et domnus Lodovicus, et Otto, et itidem Otto filius ejus, predecessores videlicet nostri, beato Petro apostolo et predecesso-

VARIÆ LECTIONES.

²⁶ Pulverisim Borgia.

NOTÆ.

(100) *Codex ita habet*: Super hoc confirmatus tibi beato Petre apostole et per te vicario suo domno Benedicto, summo pontifici et universali papæ, Fuldense monasterium, et abbatis ejus consecrationem, atque omnia monasteria, curtes et villas, quas in ultramontanis partibus sanctus Petrus abere dinoscitur, absque Anthesna, Guinneringa, sive Wilinbach, que a sancti Petri ecclesia per commutationis paginam episcopo Babenbergensi conlate sunt. Pro quibus jamdictæ æclesiæ beati Petri concedimus et confirmamus omnem illam terram, quam inter Narniam, Terrannem vel Spoletum abuimus, preterea sub tuitionem beati Petri et vestram, vestrorum successorum, Pretaxatum episcopatum Babenbergensem offerimus. Unde sub pensione equum unum album faleratum ex ejusdem loci episcopo vos annuatim suscepturos sancimus, et *infra*: In electione vero

C Romani pontificis neque liber neque servus ad hunc venire presumat, ut illis Romanis quos ad hanc electionem, per constitutionem sanctorum patrum antiqua admisit consuetudo, aliquid faciat impedimentum, quod si quis contra hanc nostram constitutionem presumpserit, exilio tradatur. Insuper etiam ut nullus missorum nostrorum cujuscumque impeditionis augmentum obponere in prefata electione audeat, omnibus modis proibemus. Nam et hoc omnimodis instituere placuit, ut qui semel sub speciali defensione domni apostolici, sive nostra fuerint suscepti, impetrata juste utantur defensione. Quod si quis in quemquam illorum qui promeruerint, violare presumpserint sciat se periculum vitæ suæ incursum. Et subscripsit Henricus imperator, et episcopi 13 et abbates 4, et duces 3, comites 9, optimates 9.